טוש"ע א"ח סימן תקעט

:א״ח סימן תקעט

תורה אור השלם

ו. אוֹר זַרְעַ לַצַּדִּיק

2. וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת

מעשיהם כי שבו מדרכם

בַּגַּשַׁי,וּם בִּיּ שְׁבּוּבִּוּןְ בְּם הָרָעָה וִיּנְּחָם הָאֵלֹהִים על הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַצְשׁוֹת לְהָם וְלֹא לַצְשׁוֹת לִהָם

עְשָה: יונה גי 3. וְקָרְעוּ לְבַּבְּכֶּם וְאַל בּגְדֵיכֶם וְשׁוֹבוּ אֶל יִיְ

אֶלהֵינֶם כִּי חַנוּון וְרַחוּם

הוא אֵרֶךּ אַפַּיִם וְרַב חֵסֶד

וְנָחָם עַל הָרֶעָה:

.4 שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל 4. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל

בַּצֶּרֶתָה לִּי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: תהלים קכ א

ַנַּצְנָנִי: תהלים קכ א זיַעֲנָנִי: תהלים קכ א 5. שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֶשָׂא

עיני אָל הֶהָרִים מֵאַיוּן יָבא עָזְרִי:

.6. שִׁיר הַמֵּעֲלוֹת

ים. איז וַיַּבּוּצְלּוּזוּנ מִפַּּוּעֲמַקִּים קְרֶאתִיךְ יְיָ: תהלים קל א

7. תִּפְּלֶה לְעָנִי כִי יַעֲטף

8. רְעָב כִּי יִהְיֶה בְּאָרֶץ דֶּבֶר כִּי יִהְיֶה שִׁדְּפוֹן יַרְקוֹן אַרְבֶּה חָסִיל כִּי

יִהְיֶה כִּי יְצֵר לּוֹ איְבוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרְיוּ כָּל נָגַע כָּל מַחֲלָה: מלכים א ח לז

ַבְּיָב,... פוּעכים אחלז 9. אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְיָ אֶל יִרְמְיָהוּ עַל דּברי

יִרְמְיָהוּ עַל דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ עַל דִּבְרֵי הַבַּצְרוֹת: ירמיהו יד א

מוסף רש"י

:עֶשָׁה

וּלִישַׁרִי לַב שַּׁמַחַה:

ל) [עי' תוספות לקמן ע"ב ד"ה ונותנין], ב) [שייך לדף יד:], ג) [לקמן טו.], ד) ולפנינו שם סממל דגמרל ה) [ברכות לד:], ו) [לקמן טו:], ו) שייך לע"ב, ח) [ועי תוספו" מנחות יט. ד"ה במהראז.

הגהות הב"ח

(ל) רש"י ד"ה כנושין כו' (שכובשין את הלבבות להחזירם למוטב) תא"מ ונ"ב ס"א שכובשין את הלב ודוחקיו לעשות תשובה. מו' ענין מעשיהם כמו בהדי כבשי מעשיים כמו פוזרי פבשי דרחמנא כו' פר"ח ז"ל: (ב) ד"ה ובקבלה כו' 3″55 והמשה נישרמה וחיבות עמדו בתפלה נמחק לא קריגן ליה קבלה מה"ד עמדו בתפלה נכחונה של השניה כו' שומע לעקה וכן נמחק והד"ח עם ד"ה מי וד"ה ובשופרות וד"ה ואליהו וכו' ושמואל ור"ה וסניהו וכרי ושמוסנ במלפה כדכתיבי קראי וכו' והד"א עד בימי רבי חלפתא: (ה) תוספות ד"ה כז אמרינז דלישרי לב כו׳ לצדיה ולישרי לג אורה אכל בההיא דלעיל לא הוו מלכים ושרים כתובים אהדדי אלא כו׳ אור זרוע לצדיק ולישרי לב

גליון הש"ם

רש"י ד"ה ובקבלה וכו' ולא קרי ליה דברי קבלה. עיין חולין דף קלו ע״ל רש״י ד״ה תורת משה:

> לעזי רש"י פריש"א. מכבש.

רבינו גרשום

(ו)הא והא עביד. קימה והשתחויה. ה"ג. (ולא) לשמחה ישרים אף לשמחה. דישרים עדיפי

מצדיקים. הדרן **ע**לך מאימתי

לבוה נפש למחעב גוי לעבד מושלים. לישראל הבזוים ומתועבים אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחח. פירוש ואין לומר כדלעיל ועבדים מושלין בהן: יולא הכל בקימה. לקראת ישראל לעתיד לבא מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו: ה"ג לא הכל לאורה ולא לב קאי אהא דלעיל כמו כן אמרינן דלדיקים קאי אהא דאבתריה הכל לשמחה דכחיב אור זרוע ללדיק ולישרי לב שמחה. ישרים כיון דסמוך לדיק לישרי לב ובודאי יש הפרש בין זה לזה דאם

לשמחה דישרים עדיפי מלדיקים:

הדרן עלך מאימתי

םדר מעניות כילד כו'. אפר מקלה. אפר ממש ולא עפר. אפר סתם הוא עפר דכשם שאפר קרוי עפר דכתיב (במדבר יט) מעפר שרפת החטאת כך עפר קרוי אפר סתם. והיינו דקתני אפר מקלה אפר שריפה אי הוה תני אפר סתם הוה משמע עפר ואפר מקלה גנאי יותר מעפר סתם. ובגמרא מפרש מאי טעמא נותנין אותו: כבושין. לשון עלירה כמו מכבש בלע"ז פריש"א (ה) שכובשין את הלבבות להחזירם למוטב. ואלו הן דברי כבושין אחינו כו': ובקבלה. שהנביא מצוה לישראל (ט (עמדו בתפלה). והקשה תוספות מאן דהו מאי שנא בהאי קרא דכתיב ביונה ויכל האלהים את מעשיהם וגו׳ * ולא קרי ליה דברי קבלה ובהאי קרא דוקרעו לבבכם קרי ליה קבלה ופריק איהו כל מקום שהנביא מלוה ומודיע ומזהיר את ישראל קרי ליה קבלה ובכל דוכתא דלא איתפקד נביא כי האי וירא האלהים שהוא כמספר והולך דיליף מיניה אגב אורחיה מילתא לא קרינן ליה הבלה: ברחובה של עיר. בגלוי וכי הך דאמרינן במסכת מגילה (דף כה:) בני העיר שמכרו רחובה של עיר והתם מפרש בהדיא די אמר ר׳ זירא הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות: ורגיל. רגיל להתפלל ותפלתו שגורה בפיו ולא יטעה שכל (ג) חזן שטועה סימן רע לשולחיום): וביתו ריקם. משמע דהוא עני ואין לו מחיה בביתו. ובגמראי מפרש טעמא אחרינא וגופו נקי מעבירות שלא חטא ולא יצא עליו שום שם רע בשום עבירה כו': זכרונות ושופרות. כל הפסוקים שאומרים בראש השנה: אל ה׳ בצרתה לי כו'. כולן הן מזמורים:

ואומר חוחמיהן. על כל פרשה ופרשה

לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו ושרים בהשתחויה דכתיב שרים וישתחוו מתקיף לה רבי זירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני אי הוה כתיב ושרים ישתחוו כדקאמרת השתא דכתיב שרים וישתחוו הא והא עבוד אמר רב נחמן בר יצחק אף אני אומר לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה צדיקים לאורה וישרים לשמחה

צדיקים לאורה דכתיב י אור זרוע לצדיק ולישרים שמחה דכתיב ולישרי לב שמחה:

הדרן עלך מאימתי

ולישרים האי והאי שמחה ואורה (ה) א"כ דאמרינן דלישרי

לא כן לערבינהו ולכתוב ללדיקים ולישרי לב אורה ושמחה אבל ההיא

דלעיל לא הוו מלכים ושרים כי הדדי

אלא יראו וקמו בינייהו וכמו יראו

וקמו דהוי קודם שרים קאי על מלכים

דלעיל קאי נמי אשרים דכתיב אבתריה

אבל הכא אין לפרש אלא אור זרוע

ללדיקים ולישרי לב שמחה ח:

הדרך עלך מאימתי

םדך אתעניות כיצד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר 6 ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל אחינו אחינו בראשו הזקן שבהן אומר לפניהן דברי כבושין אחינו לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא יוירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר יוקרעו לבבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה י ואומר לפניהן עשרים וארבע ברכות י"ח שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואלן הן זכרונות ושופרות + אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני י אשא עיני אל ההרים וגו' 6 ממעמקים קראתיך ה' 7 תפלה לעני כי יעטוף ר' יהודה אומר לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות אלא אומר תחתיהן * רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה * אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות ואומר חותמיהן על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות על השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תרועה על הרביעית הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע צעקה על החמישית הוא אומר מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' שומע תפלה על הששית הוא אומר מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' העונה בעת צרה על השביעית הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' המרחם על הארץ: מעשה

בימי אחר זכרונות חתימת זכרונות ואחר שופרות חתימת שופרות וכן אחר כולם מעין הפרשה כדמפרש ואזיל: על הראשונה. בפעם

אנשי משמר. כהנים ולוים העוכדין, מתענין ולא משלימין. לפי שהן עסוקין בעבודה ואין יכולים להשלים (לעיל יב.). ואם התחילו. התחידו. להתענות כ' או ל' יום ונכנסו בהן ימי חנוכה או ל"ל (ערובין מא.). **שאין** ור"ח להתענות כל היום (שם). וכז תשעה באב שחל להיות בערב שבת. נמי אין משלימין (שם).

רבינו חננאל

ואני אומר צדיקים [לאורה] וישרים בשמחה, שנא' אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. הדרן עלך מאימתי מזכירין עלך מאימתי

ראשונה הוא אומר מי שענה לאברהם כו". בגואל ישראל היה מתחיל להאריך והולך ואומר לכולן שש ברכות: על השניה. זו היא ברכה ראשונה של שש ברכות כדאמרינן בגמים והיאך דגואל ישראל זו היא ברכה עלמה של שמונה עשרה ואינה מאומן שש אלא שבה היה מתחיל להוסיף ולהאריך. על הזכרונות הוא אומר זוכר הנשכחות ועל השופרות שומע תרועה והיא שניה למנינה ועל אל ה' בצרתה לי והיא שלישית למנין שש שומע צעקה (ד) שלישית וכן כולן: ומי שענה את אבוחינו על ים סוף. לפיכך אומרה בזכרונות לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונחייאשו מן הגאולה וזכרם המקום וגאלם דכחיב (שמות ו) ואזכור את בריתי: ובשופרות היה אומר מי שענה את יהושע בגלגל. לפי שנענה בשופרות ביריחו וזהו בעוד שהיו ישראל בגלגל: ואליהו בהר הכרמל. כנגד אשא עיני אל ההרים וכן כולן לפי ענין המזמורים אליהו נענה בהר הכרמל מעין אשא עיני אל ההרים ושמואל במלפה דכתיבי קראי ומעין אל ה' בלרתה לי: ממעי הדגה. מעין ממעמקים קראמיך ה' ועונה בעת לרה שכן כמיב ביונה קראמי מלרה לי (יונה ב) ובשמואל כתיב ויזעק אל ה' (שמואל א ז) ובאליהו כתיב (מלכים א ימ) ענני זו תפלה: ועל השביעים. מפרש בגמראים מאי שביעית. מי שענה דוד ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה (שמואל ב כא): **ושלמה.** כשהכנים הארון לבית קדש הקדשים. אי נמי רעב כי יהיה בארץ וגו' (מלמים א ה) ולפיכך חותם מרחם על הארץ שהן התפללו על ארץ ישראל ותפלה לעני כי יעטוף על דוחק גשמים נופל וכתיב ביה (שם) בהעלר שמים: "יבימי רבי חלפחה בלפורי. אביו של רבי יוסי דאמרינן בסנהדרין (דף לב:) אחר רבי יוסי בלפורי (אחר ר' חנינא בן תרדיון] בסיכני: